

Sygn. akt II CSK 529/15

POSTANOWIENIE

Dnia 15 czerwca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Bogumiła Ustjanicz

SSN Hubert Wrzeszcz

w sprawie z wniosku małoletnich D. G. i K. G.
przy uczestnictwie L. G. i M. G.
o stwierdzenie nabycia spadku po Kr. G. i P. G.,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 15 czerwca 2016 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczyń
od postanowienia Sądu Okręgowego w Ł.
z dnia 17 marca 2015 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę
Sądowi Okręgowemu w Ł. do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Ł. postanowieniem z dnia 17 marca 2015 r. oddalił apelację wnioskodawczyń D. G. i K. G., reprezentowanych przez matkę D. S., wniesioną od postanowienia Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 4 września 2014 r. o stwierdzenie nabycia spadku po Kr. G. i P. G. - babci i dziadku wnioskodawczyń. Sąd pierwszej instancji stwierdził, że spadek po Kr. G., zmarłej 30 kwietnia 2013 r. w Ł., nabyli na podstawie ustawy: mąż P. G. oraz synowie L., M. G. i M., A. G. po 1/3 części spadku każdy z nich oraz, że spadek po P. G., zmarłym 2 października 2013 r. w Ł., nabyli na podstawie ustawy: synowie L., M. G. i M., A.G. po 1/2 części każdy z nich.

Orzeczenie Sądu Okręgowego oparte zostało na następujących ustaleniach.

Kr. G. zmarła w dniu 30 kwietnia 2013 r. Pozostawiła męża P. G. i trzech synów: L. G., M. G. i D. G. P. G. zmarł w dniu 2 października 2013 r. Zarówno Kr. G. jak i P. G. nie pozostawili testamentu. D. G. zmarł w dniu 28 grudnia 2010 r., pozostawiając córki – D. G. i K. G., które działając przez ich matkę D. S., odrzuciły spadek po ojcu w dniu 24 czerwca 2011 r.

Sąd Okręgowy uznał, wskazując na art. 931 § 2 i 1020 k.c., że skuteczne odrzucenie przez wnioskodawczynie spadku po ojcu spowodowało wyłączenie ich od dziedziczenia tak, jakby nie dożyły otwarcia spadku, czyli daty 28 grudnia 2010 r. W konsekwencji Sądy obu instancji przyjęły, że w dacie otwarcia spadku po Kr. G. oraz P. G. wnioskodawczynie nie miały zdolności dziedziczenia jako dzieci D. G. i wnuki P. G. oraz Kr. G., ponieważ były traktowane jak spadkobiercy, którzy nie dożyli otwarcia spadku. W oparciu o powyższe rozumowanie i dokonane ustalenia Sąd Okręgowy oddalił apelację wnioskodawczyń.

W skardze kasacyjnej wnioskodawczynie wniosły o uchylenie zaskarżonego postanowienia i postanowienia Sądu Rejonowego oraz wydanie orzeczenia co do istoty sprawy, względnie o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu. W skardze kasacyjnej podniesiono zarzut naruszenia prawa materialnego, tj. art. 931 § 2 oraz 1020 k.c. przez błędną ich wykładnię skutkującą przyjęciem, że odrzucenie przez małoletnie

wnioskodawczyni spadku po ojcu, zmarłym przed jego rodzicami skutkuje wyłączeniem ich od dziedziczenia ustawowego po babci i dziadku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W rozpoznawanej sprawie spór dotyczył ustalenia kręgu spadkobierców uprawnionych do dziedziczenia po zmarłych babci i dziadku wnioskodawczyń. Sąd Okręgowy podzielił ustalenia Sądu pierwszej instancji i przyjął, że odrzucenie przez wnioskodawczyni spadku po swoim ojcu powoduje, że nie mogą one dziedziczyć po rodzicach swojego ojca, tj. swojej babci i dziadku. Zaprezentowana w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia wykładnia przepisów, na które powołał się Sąd Okręgowy, wymaga przypomnienia podstawowych kwestii związanych z dziedziczeniem.

Zgodnie z art. 931 § 2 k.c. jeżeli dziecko spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadał, przypada jego dzieciom w częściach równych. Przepis ten otwiera dzieciom zmarłego spadkobiercy bezpośrednią, własną drogą do dziedziczenia po jego rodzicach (dziedziczenie przez wnuków). Wnuki spadkodawcy dziedziczą tylko udział, jaki przypadałby dziecku, gdyby dożyło otwarcia spadku (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 lipca 2005 r., III CK 637/04, nie publ.). Oznacza to, że przewidziane następstwo, w którym dzieci zmarłego wcześniej dziecka spadkodawcy wchodzi w miejsce swojego rodzica, powoduje, że zstępni zmarłego dziedziczą w istocie bezpośrednio po spadkodawcy. W doktrynie prawa cywilnego oraz judykaturze zgodnie podkreśla się, że wnuki spadkodawcy w opisanej sytuacji dochodzą do spadku prawem własnym, bezpośrednio po spadkodawcy, a nie po swoim wstępnym, ponieważ ich dziedziczenie uzależnione jest od istnienia przesłanek dziedziczenia takiego zstępnego w stosunku do spadkodawcy, nie zaś względem swego bezpośrednio przodka. Złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku po ojcu nie ma żadnego wpływu na dziedziczenie po dziadku (babci). Regule dziedziczenia wyrażonej w art. 931 § 2 k.c. nie stoi na przeszkodzie - jak błędnie przyjęły Sądy orzekające w sprawie - art. 1020 k.c. Przepis ten określa skutki prawne odrzucenia spadku, którą to możliwość przewiduje art. 1012 k.c., i prowadzi do przyjęcia fikcji prawnej, że spadkobierca odrzucający spadek jest

traktowany tak, jakby w chwili otwarcia spadku nie miał zdolności dziedziczenia. Odrzucenie spadku wywołuje jednak skutek w odniesieniu do określonego tytułu powołania do dziedziczenia. Nie oznacza więc, że spadkobiercy, którzy odrzucili spadek, są traktowani tak jakby nie dożyli daty otwarcia spadku odrzuconego w przypadku powołania ich do dziedziczenia po innych osobach, nawet w tej samej linii (por. postanowienie Sądu najwyższego z dnia 19 kwietnia 2012 r., IV CSK 354/11, LEX nr 1250572, wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 28 sierpnia 2014 r., IACa 31/14, LEX nr 1511690). Na powyższą, prawidłową, wykładnię przepisów o dziedziczeniu zwracała uwagę przedstawicielka ustawowa wnioskodawczyń w osobiście sporządzonej apelacji, trafnie podnosząc, że na odrzucenie spadku po ojcu wnioskodawczyń musiała uzyskać zgodę sądu opiekuńczego, który badał czy z powodu odrzucenia spadku dzieci D. G. nie poniosą szkody.

Błędna wykładnia spowodowana nieuwzględnieniem przez Sąd Okręgowy samodzielnego tytułu dalszych zstępnych do dziedziczenia na podstawie art. 931 § 2 doprowadziła do nieprawidłowego określenia kręgu spadkobierców po zmarłych Kr. G. i P. G.

Z tych względów Sąd Najwyższy, uznając skargę kasacyjną za uzasadnioną, na podstawie art. 398¹⁵ orzekł, jak w sentencji.

jw

eb